

26.6.2024

Oikeusministeriö

Viite: Oikeusministeriön lausuntopyyntö VN/3522/2024

Lausunto: Valtionneuvoston asetus oikeuspalveluvirastosta

Asetuksessa säädettäisiin julkisten oikeusavustajien, yleisten edunvalvojien sekä talous- ja velkaneuvojen kelpoisuusvaatimuksista, jotka säilyisivät ennallaan. Johtavan julkisen oikeusavustajan ja julkisen oikeusavustajan kelpoisuusvaatimuksena on oikeustieteen muu ylempi korkeakoulututkinto kuin kansainvälisen ja vertailevan oikeustieteen maisterin tutkinto sekä riittävä kokemus oikeudenkäyntiavustajan työstä tai tuomarin tehtävien hoitamisesta. Asetusluonnoksen 1 §:n 2 momentissa olisi kuitenkin uusi poikkeussäännös julkisen oikeusavustajan 1 momentissa tarkoitettuihin kelpoisuusvaatimuksiin silloin, kun julkisen oikeusavustajan virkasuhde kestää korkeintaan kaksi vuotta. Julkisen oikeusavustajan kelpoisuusvaatimuksena enintään kahden vuoden määräaikaiseen virkasuhteeseen olisi ehdotuksen mukaan vain oikeustieteen muu ylempi korkeakoulututkinto kuin kansainvälisen ja vertailevan oikeustieteen maisterin tutkinto, eikä kokemusta oikeudenkäyntiavustajan työstä tai tuomarin tehtävien hoitamisesta edellytettäisi.

Asetusluonnoksen perustelumuistion mukaan käytännössä on tullut esille, että julkisen oikeusavustajien virkoja voidaan joutua jättämään täyttämättä, koska kelpoisuusvaatimukset täyttäviä hakijoita ei ole. Perustelumuistion mukaan erityisesti ongelma koskee sijaisuuksia ja muita määräaikaisuuksia ja siksi ehdotetaan, että määräaikaisia virkasuhteita koskisi näiltä osin alempi vaatimustaso. Perustelumuistion mukaan, koska voimassa olevan lainsäädännön mukaan tutkinnon lisäksi edellytetään kokemusta oikeudenkäyntiavustajan tai tuomarin tehtävistä, oikeustieteen maisteri ei ole voinut tulla valituksi silloinkaan, kun hänellä olisi mahdollisesti muuta työkokemusta. Edelleen perustelumuistion mukaan, vaikka kelpoisuusvaatimusta osittain alennettaisiin, rekrytoitavalle henkilölle olisi osoitettavissa tehtäviä, jossa voidaan huomioida hänen kokemuksensa ja ammattitaitonsa.

Valtiovarainministeriö pitää ongelmallisena, että ratkaisuna perustelumuistiossa esitettyyn tilanteeseen, jossa viransijaisuuksiin ja muihin määräaikaisiin virkasuhteisiin ei löydy kelpoisuusvaatimukset täyttäviä hakijoita, ehdotetaan määräaikaisiin virkasuhteisiin säädettäviä alempia kelpoisuusvaatimuksia.

Valtiovarainministeriö ei pidä edellä kuvattua mallia esillä olevassa yksittäistapauksessa, puhumattakaan laajemmin valtionhallinnossa, ratkaisuna ko. tilanteisiin. Ehdotettu säännös mahdollistaisi henkilön nimittämisen jatkossa määräaikaisesti virkasuhteeseen, johon voimassa olevan lainsäädännön mukaan henkilöä ei voida nimittää ja johon hänellä ei siis ole ko. virkanimikkeen ja -tehtävien edellyttämää kokemusta ja osaamista.

Valtiovarainministeriön kannan mukaan ratkaisu ei ole se, että kelpoisuusvaatimuksista säädetään poikkeus tietyn pituisten määräaikaisten virkasuhteiden osalta. Virkasuhteen määräaikaisuuden pituus ei ole se kriteeri, johon perustuen kelpoisuusvaatimukset tulee määritellä, vaan tehtävät ja sen edellyttämät vaatimukset. Virkaa ja myös viransijaisuutta tulee hoitaa toimivaltaisena ja itsenäisenä. Tähän kuuluu ytimenä kaikkien virkaan kuuluvien virkatehtävien hoitaminen.¹ Mikäli määräaikaisen virkasuhteen tehtävät käsittävät tietyn viran tehtäväpiirin, virkaan vahvistetut kelpoisuusvaatimukset pitää sellaisenaan ottaa huomioon. Virkamies on myös virkavastuussa tehtävistään ja edellä todettu osaltaan takaa, että virkamiehellä on virkavastuun kantamiseen myös edellytykset.

Valtiovarainministeriö ei pidä ongelmallisena sitä, että eri tasoisten tehtävien, esimerkiksi johtavan julkisen oikeusavustajan, julkisen oikeusavustajan ja mahdollisesti jonkin uuden tehtävän tai nimikkeen kelpoisuusvaatimukset poikkeaisivat toisistaan. Jos perustelumuiistissa todetulla tavalla on osoitettavissa tehtäviä, joissa ei edellytetä julkiselta oikeusavustajalta voimassaolevalla tavalla edellytettävää kokemusta ja ammattitaitoa, valtiovarainministeriö suosittelee, että oikeusapua koskevaa lainsäädäntöä, -toimintoja ja -organisaatioita kehitetään siten, että vähemmän vaatia tehtäviä varten on virkoja, virkanimikkeitä ja tehtäviä, joihin ei voimassaolevalla tavalla edellytetä kokemusta oikeusavustajana tai tuomarina ja joita varten sitten säädettäisi alemmat kelpoisuusvaatimukset.

Valtiovarainministeriö voimassa olevan virantäytössä noudatettavista periaatteista annetun ohjeen² mukaan, ehdotuksen mukainen enintään kahden vuoden määräajaksi nimittäminen voisi tapahtua myös ilman virkasuhteen haettavaksi julistamista. Valtiovarainministeriön näkemyksen mukaan ei ole myöskään asiallista, että määräaikaiseen virkasuhteeseen perustuen kelpoisuusvaatimuksia koskevaa vaatimustasoa alennettaisi ja luotaisiin pohjaa käytännöille, joissa nimitettäisi ilman hakumenettelyä määräaikaiseen virkasuhteeseen henkilöitä, jotka eivät voimassaolevan lainsäädännön mukaan täytä kelpoisuusvaatimuksia viran tehtäviin, mutta jotka voisivat tämän määräaikaisuuden aikana kerryttää tätä puuttuvaa kokemusta ja osaamista.

¹ OKV/12/1/2014

² VN/16224/2022

Osastopäällikkö, ylijohdaja

Juha Sarkio

Hallitusneuvos

Miska Lautiainen

VN/3522/2024-VM-9

Seuraavat henkilöt ovat allekirjoittaneet tämän asiakirjan sähköisesti /

Följande personer har undertecknat denna handling elektroniskt /

This document has been signed electronically by the following persons: